

Prepis problémov do CNF

Úvod do matematickej logiky

Robert Lukočka

lukotka@dcs.fmph.uniba.sk

www.dcs.fmph.uniba.sk/~lukotka

M-255

Informácie o predmete

Predmet pozostáva z troch častí.

- Prednášky (spoločné a AIN)
- Praktické cvičenia (spoločné s AIN)
- Teoretické “cvičenia” (separátne pre INF)

Teoretické cvičenia

Okrem cvičení ku prednáške, využijeme teoretické cvičenia na doplnenie prednášok o niekoľko tém, ktoré v spoločných prednáškach nie sú

- Prepis formúl pre SAT solvery
- Hilbertovský kalkul (alternatíva ku tablovému kalkulu preberanému na prednáške)
- Veta o kompaktnosti
- Úplnosť prvorádovej logiky s dôkazom
- Lineárne a celočíselné lineárne programovanie
- Branch and bound, Branch and cut.

Hodnotenie

- Nachádza sa na [stránke predmetu](#)
- Hodnotenie teoretických cvičení bude pozostávať z dvoch domácich úloh
  - Sat solvery (10 bodov)
  - Celočíselné lineárne programovanie / Branch and bound / Branch and cut (10 bodov)

Na úspešné absolvovanie predmetu je nevyhnutné získať z domácich úloh aspoň 6 bodov.

Problém SAT

Problém splniteľnosti boolovskej formuly

- Vstup: Boolovská formula
- Výstup: Áno ak je formula splniteľná, nie inak
- Príklad: A je splniteľná formula, $A \wedge \neg A$ nie.

Napriek tomu, že tento problém je NP-úplný, existujú algoritmy, ktoré si úspešne poradia s pomerne veľkými inštanciami, čo postačuje na riešenie mnohých praktických problémov

SAT solver

SAT solver je nástroj na riešenie problému SAT.

- Vstup väčšinou požaduje v konjunktívnej normálnej forme (CNF), takýto problém sa nazýva CNF-SAT.
- Logické spojky $\wedge$, často nahradíme tým, že uvažujeme množinu disjunkcií, ktoré musia byť splnené súčasne.
- Príklad:

$$A \vee \neg B$$

$$\neg A \vee B$$

$$B$$

Táto množina formúl je splniteľná (formuly sú splnené keď B, A platia)

- Špeciálny prípad: Prázdna formula je nespniteľná. Prázdna množina formúl je splniteľná.

Ekvivalentné úpravy

Na prepis do CNF poznáte zatiaľ jeden nástroj - ekvivalentné úpravy. Napr:

- $A \vee (B \wedge C) \Leftrightarrow (A \vee B) \wedge (A \vee C)$.
- $(A \leftrightarrow B) \Leftrightarrow (A \vee \neg B) \wedge (\neg A \vee B)$

Problém je, že existujú triedy formúl, ku ktorým každá ekvivalentná CNF má exponenciálnu veľkosť. Potrebujeme teda niečo iné ...

Ekvisplniteľné formuly

Dve formuly sú ekvisplniteľné, práve vtedy ak sú buď obe splniteľné, alebo obe nespľniteľné

- Každá formula je buď ekvisplniteľná s formulou A , alebo s formulou $A \wedge \neg A$ ... už iba vedieť či je formula splniteľná.
- No, ale práve na to chceme použiť SAT solver :) ... Tento fakt nám príliš nepomôže.
- Existujú ekvisplniteľne úpravy, na cvičení budeme pre takéto úpravy používať symbol $\cong$.
- Príklad: $\phi \cong \phi \wedge X$ ak sa X nenachádza v ϕ .
  - Tieto formuly nie sú ekvivalentné a sú ekvisplniteľné.
  - Táto úprava nám ale príliš nepomôže.
  - Správne pridanie nových premenných však môže byť užitočné.

Ekvisplniteľné transformácie

Nech ϕ a ψ sú formuly a A a B sú premenné ktoré sa v týchto formulách nenachádzajú.

- $\phi \vee \psi \cong (A \vee B) \wedge (A \rightarrow \phi) \wedge (B \rightarrow \psi)$.

Ekvisplniteľné transformácie

Dôkaz: Ak je splniteľná $\phi \vee \psi$, potom existuje ohodnotenie premenných také, že

- $\phi \equiv \text{true}$. Zvoľme $A \equiv \text{true}$ a $B \equiv \text{false}$,
- $\psi \equiv \text{true}$. Zvoľme $A \equiv \text{false}$ a $B \equiv \text{true}$.

Ak je splniteľná pravá strana potom existuje ohodnotenie premenných, také, že pravá strana je splnená. To ale znamená, že je splnené aj $A \vee B$

- Ak je splnené A , musí byť v tomto ohodnotení splnené aj ϕ , a teda aj $\phi \vee \psi$.
- Ak je splnené B , musí byť v tomto ohodnotení splnené aj ψ , a teda aj $\phi \vee \psi$. □

Ekvisplniteľné transformácie

Nech ϕ a ψ sú formuly a A a B sú premenné ktoré sa v týchto formulách nenachádzajú.

- $\phi \vee \psi \cong (A \vee B) \wedge (A \rightarrow \phi) \wedge (B \rightarrow \psi)$.
- $\phi \vee \psi \cong (A \vee B) \wedge (\neg A \vee \phi) \wedge (\neg B \vee \psi)$.
- Rekurzívne upravíme ϕ a ψ do CNF a použijeme distributívnosť.
- Počet kláuz = počet kláuz ϕ + počet kláuz ψ + 1.
- Počet literálov = počet literálov ϕ + počet literálov ψ + počet kláuz ϕ + počet kláuz ψ + 4.

Rovnaký postup funguje pre všetky (dokonca aj nebinárne) logické spojky, samozrejme, vtedy môže byť potrebná ekvivalencia namiesto implikácie.

Špeciálny prípad - DNF $\rightarrow$ CNF

$$(A \wedge B \wedge D) \vee (C \wedge \neg D) \vee (\neg A \wedge \neg B \wedge \neg C)$$

- Riešenie (Klauzy sú namiesto $\wedge$ oddelené “,” .):

$$X \vee Y \vee Z,$$

$$\neg X \vee A, \neg X \vee B, \neg X \vee D$$

$$\neg Y \vee C, \neg Y \vee \neg D$$

$$\neg Z \vee \neg A, \neg Z \vee \neg B, \neg Z \vee \neg C$$

Hint z predchádzajúceho slajdu:

$$\phi \vee \psi \cong (A \vee B) \wedge (\neg A \vee \phi) \wedge (\neg B \vee \psi).$$

Tseytinova transformácia

Predchádzajúca transformácia má problém v situáciách, keď napr. rozpisujeme spojky $\leftrightarrow$, či XOR .

Tseytinova transformácia:

- Pre každú podformulu pridáme novú premennú.
- Musí platiť premenná zodpovedajúca celej formule.
- Okrem toho, musí platiť, že každá nová premenná je ekvivalentná, podformule, kde operandy sú nahradené inými pomocnými premennými.

Tseytinova transformácia - príklad

$$(A \vee B) \leftrightarrow (C \text{ XOR } (D \wedge E))$$

- $X_1 \leftrightarrow (A \vee B)$
- $X_2 \leftrightarrow (D \wedge E)$
- $X_3 \leftrightarrow (C \text{ XOR } X_2)$
- $X_4 \leftrightarrow (X_1 \leftrightarrow X_3)$
- X_4

Veľkosť výstupnej formuly je lineárna od veľkosti vstupnej formuly.

Tseytinova transformácia - príklad

Bez X_4 (premenná zodpovedajúca koreňu formuly)

- $X_1 \leftrightarrow (A \vee B)$
- $X_2 \leftrightarrow (D \wedge E)$
- $X_3 \leftrightarrow (C \text{ XOR } X_2)$
- $X_1 \leftrightarrow X_3$

Takéto úpravy by ale nemali mať zásadný dopad na trvanie výpočtu.

Cvičenia

Upravte nasledujúce formuly na equisplniteľné¹

- $A \vee (C \wedge D) \vee (\neg B \wedge C \wedge D)$.
- $(A \vee (C \wedge D)) \rightarrow (\neg B \wedge C \wedge D)$.
- $(A \rightarrow (\neg B \wedge D)) \leftrightarrow (B \vee C \vee D)$
- $(A \rightarrow B) \text{ XOR } (C \wedge D) \text{ XOR } (B \vee C \vee E)$.

---

¹Pre zabránenie triviálnym odpovediam, za správne riešenie sa považuje iba taká equisplniteľná formula, že pre každé iné formuly ϕ a ψ , ktoré neobsahujú vami zavedené nové premenné, $(\phi \wedge X) \vee \psi \cong (\phi \wedge Y) \vee \psi$, kde X je formula zo zadania a Y je vaše riešenie.

Cvičenia

Prepíšte nasledujúce problémy ako inštancie CNF-SAT.²

- Zistiť či je daný graf 3-zafarbiteľný.
- Zistiť či má daný graf perfektné párovanie vrcholov (toto je síce polynomiálny problém, ale prečo nie...).
- Zistiť, či graf obsahuje tri kompletne podgrafy také, že každá hrana je incidentná s vrcholom jedného z kompletných podgrafov.

Aj algoritmicky jednoduché veci môžu byť netriviálne.

- Zistiť, či je daný graf les / strom.

---

²Pri polynomiálnych problémoch trochu narážame na problém, že čo je to redukcia, ale v tomto prípade si predstavte, že sa jedná o parciálny problém.

Cvičenia

- Zistiť, či je daný graf les.

Cvičenia

- Zistiť, či je daný graf les.

Možné riešenie

- Hranám priradíme orientáciu (dve premenné na každú hranu).
- Vyžadujeme, aby z každého vrchola vychádzala nanajvýš jedna hrana.
- Ak je v grafe cyklus, orientované hrany tvoria orientovaný cyklus
- Urobíme tranzitívny uzáver a vyžadujeme aby v ňom nebol cyklus dĺžky dva (mať cyklus je nelokálna vlastnosť, vyžaduje si nelokálne riešenie).

Cvičenia

Premenné - pre každú usporiadanú dvojicu rôznych vrcholov (u, v) máme premenné $a_{u,v}$ a $b_{u,v}$.

- (1) Pre každú dvojprvkovú množinu vrcholov $\{u, v\}$, pridáme klauzu $\neg b_{u,v} \vee \neg b_{v,u}$.
- (2) Pre každú dvojprvkovú množinu vrcholov $\{u, v\}$, ktoré spája v grafe hrana, pridáme klauzu $a_{u,v} \vee a_{v,u}$.
- (3) Pre každý vrchol u , a každú dvojicu susedných vrcholov (v, w) , pridáme $\neg a_{v,u} \vee \neg a_{w,u}$.
- (4) Pre usporiadanú dvojicu rôznych vrcholov (u, v) , pridáme klauzu $\neg a_{u,v} \vee b_{u,v}$.
- (5) Pre usporiadanú trojicu rôznych vrcholov (u, v, w) , pridáme klauzu $\neg b_{u,v} \vee \neg b_{v,w} \vee b_{u,w}$.

Cvičenia

Náčrt dôkazu: Ak graf je les splníme formuly nasledovne.

- Pre každý komponent vyberieme koreň. Hrany zorientujeme k nemu.
- Toto vytvorí reláciu R na vrcholoch grafu.
- Urobíme tranzitívny uzáver R^+ tejto relácie.
- Ohodnotíme $a_{u,v} \equiv \text{true}$, práve vtedy, keď $(u, v) \in R$.
- Ohodnotíme $b_{u,v} \equiv \text{true}$, práve vtedy, keď $(u, v) \in R^+$.
- Nie je ťažké dokázať, že všetky formuly sú splnené.

Cvičenia

Náčrt dôkazu: Ak graf je nie je les, potom obsahuje kružnicu $v_1 \dots v_n$. Pre spor, predpokladajme, že existuje ohodnotenie premenných, ktoré spĺňa všetky formuly.

- Podľa (1), (4), a (2) platí presne jedno z a_{v_1, v_n} a a_{v_n, v_1} , BUNV, nech je to a_{v_n, v_1} .
- Potom, podľa (2) a (3) platí aj a_{v_1, v_2} a indukciou možno dokázať, že platí $a_{v_i, v_{i+1}}$, pre všetky $1 \leq i \leq n - 1$.
- Podľa (4), platí b_{v_n, v_1} a pre všetky $1 \leq i \leq n - 1$ platí $b_{v_i, v_{i+1}}$,
- Podľa (5), platí b_{v_n, v_2} , a indukciou možno dokázať, že platí $b_{v_n, v_{n-1}}$
- Platí b_{v_{n-1}, v_n} aj $b_{v_n, v_{n-1}}$, čo je v spore s (1).

Úlohy pre vás na vyskúšanie

Prepíšte nasledujúce problémy ako inštancie CNF-SAT.³

- Zistiť či je daný graf 3-zafarbiteľný.
- Zistiť či má daný graf perfektné párovanie vrcholov (toto je síce polynomiálny problém, ale prečo nie...).
- Zistiť, či graf obsahuje tri kompletne podgrafy také, že každá hrana je incidentná s vrcholom jedného z kompletných podgrafov.

---

³Pri polynomiálnych problémoch trochu narážame na problém, že čo je to redukcia, ale v tomto prípade si predstavte, že sa jedná o parciálny problém.

Binárny zápis

Počet premenných možno znížiť použitím binárneho zápisu.
 Uvažujme nasledujúci problém:

- Problém: Zistiť či je daný graf 2^n -zafarbiteľný.

Pre každý vrchol v budeme mať premenné $a_{v,i}$, pre $1 \leq i \leq n$.

- Pre susedné vrcholy u, v . Pridáme formulu:

$$\neg \bigwedge_i (a_{u,i} \leftrightarrow a_{v,i}).$$

- Našťastie, už vieme ako takúto formulu prepísať do CNF ...

Mimochodom, nie je dôležité, aby počet farieb bola mocnina dvojky
 - napíšte formulu, ktorá overí či premenné reprezentujúce číslo v
 dvojkovej sústave reprezentuje číslo $< k$, kde $2^{n-1} < k \leq 2^n$.

Hamiltonovská kružnica

Ukážeme si viacero možných zápisov problému Hamiltonovskej kružnice (Vstup: graf, výstup: má kružnicu prechádzajúci všetkými vrcholmi).

Postup pomocou zoradenia vrcholov:

- Každému vrcholu priradíme premenné (a formuly) určujúce jeho poradie v kružnici.
- Žiadne dva vrcholy nemôžu mať rovnaké poradie.
- Ak sú dva vrcholy susedné v tomto poradí musia byť susedné aj v grafe

Poradie premennej: Môžeme mať signalizačné premenné, unárnu sústavu, binárnu sústavu.

Hamiltonovská kružnica

Pomocou orientovaného grafu s výstupným stupňom 1 (podobne ako príklad so stromom).

- Zvolíme jeden vrchol a rozdelíme ho na dva. Do jednej kópie budú hrany vchádzať a z druhej vychádzať (hrany pôjdu do / z tých istých vrcholov ako v pôvodnom grafe). Ostatné hrany považujeme za dve orientované hrany, každá iným smerom. Tieto vrcholy budeme volať počiatočný a koncový.
- Z každého vrchola bude vychádzať práve jedna hrana, okrem vrchola do ktorého hrany iba vchádzajú.
- Do koncového vrchola vchádza nejaká hrana.

Hamiltonovská kružnica

Ak splníme takéto formuly, existuje cesta spájajúca počiatočný a koncový vrchol. Nemusí však obsahovať všetky vrcholy.

- Funguje idea tranzitívneho uzáveru z príklade o stromu, ale urobíme niečo lepšie - budeme počítat'.
- Počiatočný vrchol bude mať číslo 0, koncový n .
- Ak bola vybrana orientovana hrana z a do b a vrchol b ma cislo n , potom vrchol a musi mat cislo $n - 1$.

V tomto prípade je výhodné mať $|V(G)|$ premenných pre každý vrchol, poradie je indikované najvyššou true premennou (nemusíme preto pridávať formuly zabezpečujúce pekné vlastnosti premenných).

Počítanie

Mnohé problémy pre svoj prepis na logické formuly vyžadujú “počítanie”.

Existuje množina $n/4$ vrcholov v grafe G takých, že každý vrchol je v množine, alebo je susedom vrchola v množine?

Môžeme vrcholy v množine zoradiť, ale to nie je príliš efektívne riešenie. Lepšie je “spočítať” koľko vrcholov je v množine.

Počítanie

Na počítanie použijeme premenné, ktoré reprezentujú čísla v dvojkovej sústave. Počítať možno dvoma spôsobmi

- Za sebou $((x_1 + x_2) + x_3) + x_4$
  - Často stačí v logických formulách “implementovať” pripočítanie 0 alebo 1.
  - Celkovo však treba $n \log n$ počítacích premenných, lebo dostávame veľké medzivýsledky
- Paralelne $((x_1 + x_2) + (x_3 + x_4))$
  - Treba v logických formulách “implementovať” sčítačku
  - Lineárne veľa premenných, keďže medzivýsledky sú menšie.

Symetrie v riešení

Symetrie v riešeniach môžu byť pre SAT solver problémom.

- Ak zisťujeme existenciu hamiltonovskej kružnice tak, že vrcholom návame poradie, chceme
  - Zvoliť prvý vrchol na pevno.
  - Okrem toho môže pomôcť: rozbitie symetrie druhý vrchol vs posledný vrchol.
- Exisuje množina $n/4$ vrcholov v grafe G takých ...
  - Pradie vrcholov vo vybranej množine zodpovedá zvolenému poradiu vrcholov v grafe-

References I

Wikipedia - Conversion into CNF